

**Anali Zavoda za povijesne znanosti
Hrvatske akademije znanosti i
umjetnosti LV, br. 1 (2017), 1-313
stranica; Anali Zavoda za povijesne
znanosti Hrvatske akademije znanosti
i umjetnosti LV, br. 2 (2017), 321-630
stranica**

U 2017. godini izdano je 55. godište časopisa *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, koje u dva broja sadrži ukupno sedamnaest izvornih znanstvenih članaka, dva prethodna priopćenja i jedan pregledni rad te dvanaest kritika i osvrta.

Uvodni članak prvoga broja pod naslovom *Predgrađe dubrovačke civitas* (1-63) donose nam autori Kristina Babić i Željko Peko- vić, koji na temelju Dubrovačkoga statuta iz 1272. godine, odnosno 41. glave pete i 57. glave osme knjige, revidiraju zaključke pri- jašnjih istraživača. Rad započinje opisom *civitas*a prema *De administrando imperio* Konstantina Porfirogeneta, a arheološka i arhivska istraživanja ukazuju da su se stare zidine spomenute *civitas* nalazile uz današ- nju Strossmayerovu ulicu. Autori novi zid smještaju uz sjeverni rub Gučetićeve ulice. Potom se analizira regulacija ulica Statutom iz 1272. godine, ali i 1296. zbog požara koji izbija te godine i uništava veći dio predgra- da i staroga grada. Na temelju dokumenata iz *Spisa Dubrovačke kancelarije* autori nude precizniju ubikaciju pojedinih parcela, sred- njovjekovnih kula i kuća.

Lovro Kunčević napisao je *Etnički i politički identitet predmodernog društva u Dubrovni- ku od 14. do 17. stoljeća* (65-89). Rad je na- stao kao rezultat istraživanja načina na koji su Dubrovčani razlikovali politički i etnič- ki identitet kao i odnosa između ove dvije odrednice. Prema službenim dokumentima vidljivo je kako su osnovni kriteriji politič- koga identiteta bili jurisdikcijski i konfesi- onalni, dok se pri određivanju etničkoga identiteta presudnim pokazao jezik i pripadnost zajedničkome teritoriju. Autor na-

glašava kako se politički identitet pokazao superiornijim, no ova dva identiteta mirno su koegzistirala i međusobno se nadopunja- vala sve do 19. stoljeća.

Dubrovački rod Radulovića i njihov grbov- nik (89-129) Stjepana Čosića donosi opširnu analizu grbovnika obitelji Radulović, nasta- loga koncem 17. stoljeća. Članak započinje kontekstualizacijom ilirske heraldike, a po- tom samim grbovnikom Radulovića, koji se čuva u Modeni na 85 listova. Autor se osvr- će na autorstvo i dataciju, a nakon analize i komparacije autor zaključuje da se radi o prerisu iz Korjenić-Neorićeva grbovnika iz 1595. godine.

Relja Seferović u članku *Razočarani no- tar: iz kasnog dubrovačkog prijepisa djela Historia Ragusii Giovannija Conversinija* (131-170) razmatra prijepis djela Ivana Ravenjanina iz 18. stoljeća, koji se čuva u Dr- žavnome arhivu u Dubrovniku. Razmatraju se: Ivan Ravenjanin u ranijoj historiografiji, sam rukopis *Historia Ragusii, Conversinije- va biografija* i političkastajališta kao i sami notarski i kancelarski poslovi u Dubrovni- ku. Autor se posebice osvrće na zapažanja Ivana Ravenjanina o svakodnevicu, kulturi i prošlosti Dubrovnika te njegove kritike na račun dubrovačkoga društva u kasnome srednjem vijeku.

Trgovci iz gradova pokrajine Marche aktivni u Dubrovniku u 16. stoljeću (171-188) na- pisao je Marco Moroni. Rad je nastao kao rezultat istraživanja trgovačkih veza između stanovnika Marche i Dubrovnika na teme- lju arhivskoga gradiva iz Državnoga arhiva u Dubrovniku kao i *Archivio comunale* u Anconi. Autor najprije razmatra jadransku trgovinu u kasnome srednjem vijeku, odnose Dubrovnika i pokrajine Marche, osiguravatelje i trgovce. Posebno se ističu i trajna naseljavanja stranih trgovaca na du- brovačkome području, nastala kao rezultat ne samo trgovačkih, nego i osobnih odnosa.

Rina Kralj-Brassard donosi nam članak *Iz praha i pepela: organizacija rada Hospitala*

milosrđa nakon potresa 1667. godine (189-210). Rad je studija slučaja kojom se proučava na koji način prirodna katastrofa utječe na rad organizacije smještene na razorenome dubrovačkom području. Autorica naglašava kako se Hospital obnovio ubrzo nakon potresa upravo zbog postojanja ustaljenoga obrasca djelovanja uprave u kriznim situacijama i nastojanja elita da se stanje normalizira u što kraćemu roku. Brzu obnovu institucije dokazuje nam i izdvajanje uobičajene mjesečne svote koju odobrava Senat za rad nahodišta, a to je tristo perpera.

Antun Pavešković u *Obliti privatorum ... Nacrt za jednu poetiku političke prakse* (211-244) bavi se usporedbom opusa Mavra Vetranovića i Marina Držića, a cilj mu je upravo kroz njihov opus prikazati političke strategije koje se ocrtavaju u njihovim djelima, odnosno razlike hrvatskoga i dubrovačkoga političkog iskustva. Nakon analize autor zaključuje kako je Marin Držić individualist, dok se Vertranović pokazuje upravo suprotnim.

Rad *Mobilizacija ljudi, konja, stoke i prijevoznih sredstava u Dubrovačkom kotaru 1914.* (245-268) Tade Oršolića i Dine Nekića bavi se nužno potrebnim sredstvima i ljudima koji su bili potrebni za održanje na bojištu, a proučava opću mobilizaciju na temelju izvora sačuvanih u Državnome arhivu u Zadru. Nakon uvoda članak se osvrće na formu i odredbe mobilizacije, a potom na dizanje konja, zaprežnih kola i ostalih životinja te na klaonicu stoke, a donosi i popis radnih obveznika i dobrovoljaca. Zaključuje se kako analiza mobilizacije govori o uređenosti državnoga sustava, a donosi i mnogo ekonomskih, statističkih i društvenih podataka.

Miloš Krivokapić i Saša Knežević donose nam *Prilog proučavanju porijekla stanovništva i antroponimije Orahovca (Boka kotorska)* (269-297). Spomen Orahovca seže u 14. stoljeće., a autori u članku donose pregled imena i prezimena stanovnika Orahovca. Zaključuje se kako uglavnom prevladavaju

biblijska imena, ali ima i narodnih te zaštitnih i teofornih. Posebno je zanimljivo ime Saverio, za koje se smatra da je zastupljeno kao posljedica kontakata s Mletačkom Republikom. Što se prezimena tiče, prevladavaju patronimična (uz neke moguće matronimične izuzetke, npr. Cicović) i izvode se sufiksacijom.

Dražeslavov zapis o Gradu: Dubrovnik u djelima Ive Andrića (299-313) članak je koji nam donosi Mario Šimudvarac, a proučava opis Dubrovnika i njegovih stanovnika u pripovijetkama i tekstovima Ive Andrića s obzirom na njegovu cjelokupnu poetiku, ali i imagološku i prostornu vizuru. Autor naglašava kako je pri opisima Dubrovnika osnovna stilska figura kontrast bosanskoga i dubrovačkoga prostora, kopna i mora te njihovih stanovnika.

Renesansno graditeljstvo u Dubrovniku tema je uvodnoga rada drugoga broja 55. godišta, autora Željka Pekovića pod naslovom *Valobran Kaše: tijek i način izgradnje, primijenjene antičke tehnike gradnje u renesansi* (321-373). Članak započinje uvodom u dubrovački prostor, a slijedi osvrt na početke zaštite luke u 14. stoljeću. Sama gradnja valobrana Kaše, koji štiti luku s istoka, započela je koncem 15. stoljeća pod Paskojem Miličevićem, a ime je dobio po drvenome sanduku u kojemu je izgrađen. Članak donosi spoznaje o tijeku izgradnje kao i antičke tehnike koje su oživljene tijekom renesanse. Naglašena je nužnost sanacije valobrana zbog vidljivih oštećenja uz održanje trenutnoga položaja i vanjskih karakteristika.

Lovorka Čoralić i Maja Katušić u članku *Kotoranin Tripo Gregorina (1719-1791) – pukovnik hrvatskih konjanika (Croati a cavallo)* (375-406) na osnovi arhivskoga gradi-va dostupnoga u arhivima u Veneciji, Zadru i Kotoru prikazuju vojnu karijeru Tripa Gregorine. Članak započinje osvrtom na hrvatsko konjaništvo kao elitnu postrojbu kao i zaslužne članove obitelji Gregorina. Potom se prikazuje napredovanje Tripa Gregorine do čina pukovnika, s posebnim naglaskom

na proučavanje satnije kojom je on izravno zapovijedao. Na kraju rada autorice prilažu i popis njezinoga vojnog kontingenta.

Doprinos povijesnoj demografiji i rasvjetljavanju povijesti Vrgorca daje Vlado Pavičić, koji na temelju matičnih knjiga krštenih donosi članak *Župa Orah kod Vrgorca: ritam rađanja na imperijalnoj granici u drugoj polovici 18. stoljeća* (407-454). Osim osvrta na zemljopisni prostor i kretanje broja stanovnika kao i nezakonitu djecu donosi nam i podrijetlo krštenihte orašku antroponimiju. Na temelju istraživanja zaključeno je kako dobiveni rezultati uglavnom ne odudaraju od zemljopisno bližih, ali i udaljenijih, prostora, a što se antroponimije tiče, prevladavaju uglavnom biblijska imena.

Tihana Škorić u članku *Ivan Nepomuk Cratey i njegov plan reforme poštanske službe u Dalmaciji 1804. godine* (455-470) analizira reformu nerazvijene poštanske službe u Dalmaciji na temelju izvješća koji se čuva u *Allgemeines Verwaltungsarchiv* u Beču. Ivan Nepomuk Cratey temeljito razrađuje poštansko uređenje od Zadra do Kotora, a ukazuje i na važnost povezivanja Zadra i Knina te Šibenika i Knina, a posebno se osvrće na osnivanje poštanskoga ureda u Dubrovniku. Zaključuje se kako reforme odlikuje opreznost oko financijskih izdataka, a pošta u Dalmaciji konačno je regulirana dekretima Thomasa de Bradyja, civilnoga i vojnoga guvernera Dalmacije i Albanije.

Slijedi *Portret nepoznatog slikara Michela Willenicha (Miha Vilenika) iz pera Orsata Meda Pucića* (471-484). Autorice Katja Bakija i Sanja Žaja Vrbica čitatelje upoznaju sa slikarom Mihom Vilenikom na temelju likovne kritike Mede Pucića objavljenje u časopisu *Slovinac* 1878. godine. Zaslugom Mede Pucića upoznajemo slikara koji potječe iz Dubrovnika, a djeluje u Francuskoj te također saznajemo više o ozračju u kojemu je Vilenik djelovao. Članak posebno naglašava nastojanja Meda Pucića u afirmiranju dubrovačkih slikara.

Mjesta sjećanja na Baltazara Bogišića teme su kojima se bavi Ivan Viđen u članku *Posmrtno veličanje: grobnica, park i spomenik Baltazara Bogišića* (485-520). Autor razmatra grobnicu koja se nalazi na groblju Sv. Roka (Cavtat), Bogišićev park na Ilijinoj glavici (Dubrovnik) i njegov spomenik na cavtatskoj rivi. Članak posebno ukazuje na ulogu njegove sestre i nasljednice Marije Bogišić-Pohl i njezinih savjetnika (Đuro Bijelić, Vlaho Bukovac i drugi) pri utemeljenju posmrtnoga veličanja Baltazara Bogišića.

Marija Benić Penava u članku *Rasadnik Čibača (1911-1932)* (521-539) razmatra djelovanje rasadnika Čibača od njegova nastanka 1911. godine pa do njegova ukidanja 1932. godine uključujući djelovanje za vrijeme austrijske uprave i monarhističke Jugoslavije. Saznajemo i o manje poznatim djelatnostima rasadnika: trijeriranje žita, pružanje tečajeva i savjeta za pčelare, doprinosi razvoju svilogojstva, obuka i stručno usavršavanje poljoprivrednika. Zaključuje se kako je rasadnik u vrijeme austrijske uprave zadovoljavao potrebu za sadnicama u Dalmaciji i dijelu Hercegovine, no suočava se s poteškoćama nakon Prvoga svjetskog rata. Nakon njegova ukidanja i preseljenja nastupio je zastoj u razvitku poljoprivrede na području južne Hrvatske.

U radu *Organizacija uprave u Velikoj župi Dubrava i sigurnost njezinih građana 1944.* (541-602) Franka Miroševića obrađuje se organizacija uprave u Velikoj župi u zadnjoj godini njezina postojanja. Članak uključuje prikazom državnoga aparata i poslovanja kotarskih oblasti i gradskih općina te javne sigurnosti prema izvješćima oblasti i prema dokumentima zastupljenim u HDA, samu sigurnost u Dubrovniku, ali i ocjenu sigurnosti svih građana prema dokumentima Velike župe Dubrava. Zaključuje se kako je po stručnosti i popunjenosti radnih mjesta zadovoljavajuće stanje bilo u administrativnoj jedinici Dubrovnik. Javna sigurnost nije bila na zadovoljavajućoj razini, a nesigurnost je uvelike bila uzrokovana oružanim

borbama, ali i oskudicom hrane i skupoćom prehrambenih proizvoda.

U drugome broju 55. godišta objavljeno je i dvanaest radova u bloku *Osvrta i kritike* (603-630), koji otvara Slavica Stojan osvrutom na studiju slučaja o dubrovačkome potresu Paole Albini, koja nosi naziv *The Great 1667 Dalmatia Earthquake. An In-Depth Case Study*. Slijedi knjiga Ignacija Voje pod naslovom *Pisma Gregorja Čremošnika*. Riječ je o petnaestoj knjizi iz serije *Korespondence pomembnih Slovencev. Epistulae Slovenorum illustrium.*, a na nju se osvrće Sonja Šeferović. Marija Benić Penava prikazuje nam knjigu Franka Miroševića pod naslovom *Dubrovački kotar u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Slijedi Tonko Barčot i knjiga *Prešućeni rat – Korčulanski kotar u I. svjetskom ratu*, na koju se osvrće Franko Mirošević. Znanstvenu monografiju *Barban i mletački Loredani. Život u pokretu, ljudi i događaji* Slavena Bertoše prikazuje nam Matija Drandić, a na knjigu *Šime Starčević od riči do ričoslovja* Diane Stolar i Vesne Grahorovac-Pražić osvrće se Marijana Tomelić Čurlin. *Hrvatske povijesne ceste Karolina, Jozefina i Lujzijana* Petra Feletara prikazuje Slavica Stojanović. Na knjigu Hannesa Granditsa pod naslovom *Multikonfesionalna Hercegovina: Vlast i lojalnost u kasnoosmanskom društvu* osvrće se Marinko Marić. *Popis sela sandžaka Krka, Klis i Hercegovina, oslobođenih od Mletačke Republike 1701. godine* autorice Fazilete Hafizović donosi nam Vesna Miović, a Rozana Vojvoda prikazuje knjigu Richarda F. Gyoga *Liturgy and Law in a Dalmatian City: The Bishop's Book of Kotor (Sankt- Peterburg, BRAN, F. no. 200)*. Kritiku monografije *Paolo Sarpi: A Servant of God and State* Jaske Kainulainen donosi Relja Seferović. Posljednji je rad prikaz *Tribina "Demografska katastrofa u Hrvatskoj" za Dan općine Lovreč*, koji potpisuje Radoslav Zaričić.

Anali su i ove godine ponudili čitateljima radove široke tematike koji pružaju mnogo

zanimljivoga sadržaja sadašnjim, ali i budućim istraživačima.

Maja Hučić

Stručni skup *Putopis kao povijesni izvor: hodočasnici, misionari, istraživači, pomorci, putnici, poslanici* (Zagreb, 19. travnja 2018.)

Na Hrvatskome katoličkom sveučilištu u Zagrebu u organizaciji Kluba studenata Odjela za povijest istoga sveučilišta Homo Volans održan je 19. travnja 2018. studentski stručni skup *Putopis kao povijesni izvor: hodočasnici, misionari, istraživači, pomorci, putnici, poslanici*. Izlagači na skupu bili su studenti preddiplomskoga i diplomskoga studija povijesti s Hrvatskoga katoličkog sveučilišta, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci i Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Skup je s temom *Naopaka zemlja i naopaki ljudi. Svakodnevni život u Egiptu prema putopisu Povijesti Herodota iz Halikarnasa* otvorio Tomislav Smolčić. U fokusu njegova izlaganja bila je povijest svakodnevice na osnovi Herodotova djela *Povijesti*. Kroz prizmu drugosti analizirao je i uspoređivao svakodnevni život Egipćana u odnosu na Grke: poput odlaska u trgovine, načina obavljanja nužde, prehrambenih navika, položaja žena. U konačnici je zaključio kako su različitosti kulturološki uvjetovane.

Davor Krištić izlagao je na temu *Vojnička percepcija stranih zemalja u antici: primjeri Ksenofontove Kirove anabaze i Cezarovih komentara o galskom ratu*. Analizirao je vojne zapise i osobna iskustva Ksenofonta i Cezara kao izvor informacija o drugim narodima i zemljama u kojima su vojskovođe boravile. Tako Ksenofont prilikom svoga boravka u Perziji opisuje narode koje je ondje susreo, uspoređuje ih s Grcima te iznosi razlike između njih i barbara. Cezar, pišu-